

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Природничий факультет
Кафедра екології

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра

з теми: «ПРАВОВІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТА ПРИРОДНО
ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЗООЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА
“ЯЦКОВЕЦЬКИЙ”».

Виконала: студентка Ecol1M-18z групи
спеціальності 101 (Екологія)
Стельмах Валентина Вікторівна

Керівник:
Любинський Олександр Іванович, доктор
сільськогосподарських наук, професор,
завідувач кафедри екології

Рецензент:
Федорчук Іван Вікторович, кандидат
біологічних наук, доцент кафедри екології

м. Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ОСОБЛИВО ЦІННИХ ПРИРОДНИХ ОБ’ЄКТІВ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Головні історичні етапи та напрямки розвитку законодавства щодо охорони біорізноманіття.....	6
1.2. Базові правові акти з охорони цінних природних об’єктів в Україні у другій половині ХХ ст.	18
1.3. Правове забезпечення охорони біорізноманіття заповідників, заказників, зоопарків в Україні	29
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ОБ’ЄКТА ПЗФ ЗООЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА “ЯЦКОВЕЦЬКИЙ”	49
2.1. Формування правової охорони середовищ існування в Україні.....	49
2.2. Наукове обґрунтування оголошення зоологічного заказника “Яцковецький”	64
2.3. Формування принципів правового середовища зоологічного заказника “Яцковецький”	70
РОЗДІЛ 3. ПОЛОЖЕННЯ ЯК ПРАВОВИЙ РЕГУЛЯТОР ОХОРОНИ ОБ’ЄКТА ПЗФ.....	70
3.1. Норми правового регулювання активної охорони зоологічного заказника	71
3.2. Норми правового регулювання пасивної охорони зоологічного заказника	76
3.3. Проект Положення про зоологічний заказник «Яцковецький»	80
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми підтверджується тим, що, з одного боку, нині не вироблені комплексні державно-правові заходи у сфері охорони БР в Україні, а з другого – комплексні програми з цього питання вдало реалізуються в країнах ЄС з другої половини ХХ ст., що зумовлює необхідність запозичення європейського досвіду для подальшого його використання в українському законодавстві. Окремі аспекти проблематики, висвітлені в монографіях і наукових періодичних виданнях, не дають цілісного уявлення про динаміку цієї сфери еколого-правового регулювання, що обумовлює потребу розробки даного аспекту державно-правової дійсності.

Глобальна екологічна криза в другій половині ХХ ст. спонукала людство виробити концепцію сталого розвитку і впровадити політику її реалізації [2, с. 109], визначивши основні напрямки оптимізації взаємодії суспільства і природи. До цього нині долучаються все більш авторитетні політичні, економічні та фінансові інститути, збільшується кількість вчених, предметом вивчення яких є сталий розвиток (Jones M.J [3]; Jim MakNeill, Peter Winsemius & Taizo Yakushiji [4]; Brundtland G.H. [5], etc). Україна є другою за площею країною Європи з динамічною історією і населенням понад 40 млн осіб [6], що зумовлює її значий вплив на всю екологічну ситуацію в Європі. Займаючи приблизно 6 % території Європи, Україна володіє близько 35 % [7] ресурсів БР, що зумовлює актуальність роботи.

Справжнім порятунком Світу, у час глобальних екологічних проблем, кризових явищ, складної екологічної ситуації в регіонах, домінуванням людини над природою, що демонструється хижацькою експлуатацією природних ресурсів, нехтуванням об'єктивних законів природи й превалюванням економічних і політичних інтересів над екологічними, є організація забезпечення територіальної охорони природи шляхом формування екологічної мережі.

Ефективність реалізації концепту екомережі, як засобу подолання фрагментації природних територій, що підлягають особливій охороні, залежить від стану правового забезпечення екомережєвих відносин.

Об'єкт дослідження: законодавчі аспекти охорони біорізноманіття зоологічного заказника «Яцковецький».

Предмет дослідження: норми правового регулювання, охорони та збереження біорізноманіття зоологічного заказника «Яцковецький».

Мета: дослідити правові основи створення об'єкта ПЗФ зоологічного заказника «Яцковецький» та проаналізувати систему нормативно-правових актів України у сфері формування, збереження й використання екомережі.

Для досягнення мети було визначено такі завдання дослідження:

1. Визначити головні історичні закономірності та тенденції розвитку правової охорони БР в Україні .
2. Запропонувати та обґрунтувати стратегію правової охорони середовища існування материнської колонії “підковика малого” на території зоологічного заказника “Яцковецький” .
3. З'ясувати правову природу поняття БР, провести ретроспективний аналіз його закріплення в правових актах у другій половині ХХ ст, та запропонувати авторський проект “Положення про зоологічний заказник “Яцковецький”.
4. Визначити роль міжнародних документів другої половини ХХ ст. для формування стратегії щодо охорони природних цінностей.
5. Визначити особливості формування підходів до охорони головних елементів БР (флори, фауни, середовищ існування).
6. Виявити можливості запозичення історико-правового досвіду ЄС в законодавство України.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення, синтез, систематизація наукових даних, структурно-функціональний.

Практичне значення одержаних результатів виявляється в тому, що будучи еколого-правовою, робота зорієнтована на сучасну адаптацію українського законодавства до правового простору ЄС.

Основні теоретичні положення магістерської роботи та запропоновані висновки можуть бути використані:

- у практичній діяльності – як основа для подальших наукових досліджень становлення правових основ забезпечення сталості природного навколишнього середовища загалом, та біорізноманіття зокрема;

- у навчальному процесі – як посібник створення територій та об'єктів ПЗФ та розділів підручників «Екологічне право», «Міжнародне право», спеціальних курсів;

- у нормотворчому процесі – для вдосконалення чинного законодавства України відповідно до вимог ЄС із використанням еколого-правового досвіду.

ВИСНОВКИ

Своєчасність дослідження зумовлена невідповідністю між наростаючою глобальною значимістю теми і лише початковою стадією її науково-правової розробки. Лише природні території, що знаходяться під особливою охороною держави, здатні забезпечити екорівновагу, компенсувати перетворення природних комплексів людиною і зберегти частину дикої природи для її подальшого самовідтворення. Заповідання цінних природних територій – це свідчення нашого піклування про майбутні покоління. Тому створення природоохоронних територій на прикладі зоологічного заказника «Яцковецький» є важливою складовою національного природоохоронного законодавства України, а також міжнародних документів у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Природоохоронні вимоги в країнах Європейського Союзу значно вищі, ніж в Україні, тому розвиток мережі природоохоронних територій є важливою частиною євроінтеграції України. Кабінет Міністрів України прийняв Державну стратегію регіонального розвитку України на період до 2020 року (надалі – Стратегія регіонального розвитку). У складі Стратегії затверджено показники площ територій природно-заповідного фонду, що мають бути додатково створені в кожній з областей до 2017 та до 2021 року. В середньому запроєктовані площі територій природно-заповідного фонду в 3–4 рази більші за показники 2014 року. З початку 2015 року в усіх областях України суттєво активізувалась робота зі створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду з огляду на обраний Україною курс до вступу в ЄС та виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС2 (надалі – Угода про асоціацію) в цілому та в цій частині зокрема (детальніше про це в Розділі I). У дослідженні автор зупиняються на понятті природно-заповідного фонду та робить історично-правовий огляд законодавства, що стосується розвитку природно-заповідного фонду. У другому та третьому розділах описується процедура створення об'єктів та територій природно-заповідного фонду у відповідності до 1 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 6.08.2014 № 385 2 Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію

між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 № 1678-VII 7. Розкрито предмет дослідження: зокрема організація самого процесу, підготовка матеріалів, робота із зацікавленими сторонами зоологічного заказника «Яцковецький». Науково обгрунтовано вибір місця з характеристикою біорізноманіття, процедури щодо створення об'єкту природно-заповідного фонду та встановлення заповідного режиму охорони.

Пропозиції та висновки які зробив автор стосуються усіх об'єктів ПЗФ. Зокрема необхідне встановлення в законодавчому порядку мінімальної площі заповідної зони для цих об'єктів: 50% для біосферних заповідників, 25 % для НПП та інших об'єктів ПЗФ. Має також бути заборонено зменшення заповідної зони цих об'єктів, а також зміна її меж. У заповідних зонах цих об'єктів, як і в природних заповідниках, не має бути елементів активної охорони, що також має бути закріплено законодавчо. У першу чергу необхідно припинити тут комерційне використання ресурсів під виглядом «регуляційних заходів», що завдає значної шкоди біорізноманіттю. Наразі Мінекоенерго підтримало ініціативу громадськості щодо заборони механізованого косіння в заповідниках у травні-червні. Досягнуто суттєвих кроків щодо заборони рубок на заповідних територіях. Можливість науково-обгрунтованих втручань, має бути лише як виняток за рішенням відповідної комісії і не мати комерційного значення. Закріплення вимагає також заборонена реорганізації природних заповідників в національні парки або передача частини території природних заповідників в національні парки, що призведе до скорочення і так порівняно меншої території, на яких реалізується пасивна охорона. Виходячи з нашого дослідження необхідно започаткувати централізований (найкраще в рамках ведення Літопису природи) моніторинг впливу заповідного режиму на біорізноманіття та зміни в екосистемах природоохоронних територій України. Суттєвим випробуванням для пасивної охорони та системи природоохоронних територій є інтеграція в систему мережі «Натура 2000». Така інтеграція має супроводжуватися рішучою позицією представників України на пріоритет національної системи охорони природи,

зокрема режиму заповідників та заповідних зон БЗ, НПП та РЛП, а також заповідних урочищ при входженні їх в «Натуру 2000». Такий пріоритет є нормальним явищем в низці країн ЄС. Відсутність відповідного застереження веде до примату європейського законодавства над національним, що у випадку заповідників може супроводжуватися вимогами реалізувати в них заходи з активної охорони видів тварин чи рослин, внесених в Євродиректив, що буде руйнувати загальний позитивний ефект, який склався від введення в них пасивної охорони. Створення в Україні мережі «Натура 2000» потрібно використати для охоплення цією охороною цінних природних територій, які не вдається включити до національної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гетьман А. П. Правовые проблемы экологической политики Европейского Союза и Украины / А. П. Гетьман, В. И. Лозо. – Харьков: Право, 2014. – 280 с.
2. Jones M. J. Accounting for biodiversity: A pilot study. *The British Accounting Review* / Jones M. J. – 28(4) 1996. – P. 281. – 303.
3. Jim MakNeill. *Beyond Interdependence: The Meshing of the World's Economy and the Earth's Ecology* / Jim MakNeill, Peter Winsemius & Taizo Yakushiji. – New York: Oxford University Press, 1991. – 159 p.
4. Brundtland G.H. *Environment: a decisive battle. World Commission on Environment and Development, Our Common Future (Brundtland Report)*. – New York: Oxford University Press, 1987. – p. 291.
5. Державна служба статистики. Демографічна ситуація в Україні у січні–вересні 2014 р. № 239/0/10.2 вн-14 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> 17.11.2014
6. Четвертый Национальный доклад Украины. – Киев, 2010. [CBD Fourth National Report] <http://www.cbd.int/doc/world/ua/ua-nr-04-ru.pdf> (25.03.2015)
7. Бородин И. П. Охрана памятников природы (Отдельный оттиск из "Трудов Ботанического Сада Императорского Юрьевского Университета") / И. П. Бородин. – Юрьев: Тип. К.Маттисена, 1910, –Т. 10. – С.297– 317.
8. Про оголошення частин колишнього маєтку Фальцфейна «Асканія- Нова» і «Елізаветфельд» народно-заповідним парком: Декрет РНК України від 3 квітня 1919 р. // ЗУ УРСР. – 1919. – С.400.
9. Белый И. Л. Природоохранительная активность Советского государства. Становление и развитие (К истории и теории вопроса) : дис. канд.юрид. наук / И. Л. Белый. – Одесса : Б. и., 1983. – 193 с.
10. Борейко В. Е. История охраны птиц в Киевской Руси, Российской империи и Советском союзе. X в – 1964 г. / В. Е. Борейко // Практичні питання охорони птахів / ред. В. М. Грищенко. – Чернівці, 1995. – С. 172
11. Дейнега М. А. Формування та розвиток агроеліоративного

законодавства у 1922– 1990 рр / М. А. Дейнега // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. – 2012. – №. 173 (3). – С. 65– 70.

12. Ковтун О. М. Законодавство України про охорону природно-заповідного фонду: становлення, сучасний стан, проблеми реформування / О. М. Ковтун // Адвокат. – 2008. – №2. – С. 21– 24.

13. Об охране природы на территории УССР : постановление Совета Министров от 3 июля 1949 г. // Собрание постановлений СМ УССР. – № 11. – Ст. 40.

14. Николаев В.В. Охрана окружающей среды в Европейском союзе (Право, политика, дипломатия) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / В. В. Николаев. – Москва, 2004. – 179 с.

15. S. P. Johnson. The Environmental policy of the European Communities / S. P. Johnson & Guy Coralle. – London, UK, 1998. –349 p.

16. Гурина М.В. Участие Великобритании и Франции в реализации социальной политики ЕС в 1972–2007 гг. [Электронный ресурс] / М.В. Гурина // Журнал международного права и международных отношений. 2008 – № 4. – Режим доступа : <http://evolutio.info/content/view/1455/215/>

17. Ziegler, Andreas R. Trade and environmental law in the European Community / Andreas R. Ziegler – Oxford: Clarendon Press ; New York : Oxford University Press, 1996. – 308 p.

18. Лозо В. І. Етапи розвитку правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу / В. І. Лозо // Вісник Акад. прав. наук України. – 2004. – № 36. – С. 124–139.

19. Мохаммад С. А. Международное экологическое право в исторической ретроспективе / С. А. Мохаммад // Евразийский юридический журнал. – 2011. – № 8 (39). – С. 44– 49.

20. Шайдуллина А. А. Международно-правовое регулирование устойчивого использования биологического разнообразия: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Шайдуллина Алина Андреевна. – Казань, 2013.

21. Копылов М. Н. Международное экологическое право: кодификация и прогрессивное развитие / М. Н. Копылов, Э. Ю. Кузьменко. – Москва: Изд-во РУДН, 2005. – С. 250.

22. Анвар М. С. Международное экологическое право в исторической ретроспективе / М. С. Анвар // Евразийский юридический журнал. – 2011. – № 8 (39) 2011. – С. 44–49.

23. Міжнародне право: підручник / відп. ред. Ю. М. Колосов, Е. С. Кривчикова. – Москва : МО, 2005. – С. 234.

24. Абашидзе А. Х. Первая международная экологическая конференция – Конференция по международной охране природы (Берн, 1913 г.) [Электронный ресурс] / А.Х. Абашидзе, А.М. Солнцев // Экологическое право. – Москва : Юрист, 2006. – № 4. – С. 2–4. Режим доступа : <http://www.intlaw-rudn.com/research/publications/environment/pervaya-mezhdunarodnaya-ekologicheskaya-konferenciya-2013-konferenciya-po-mezhdunarodnoi-ohrane-prirody-bern-1913-g/>

25. Мирная охрана природы. Отчёт академика И. П. Бородин о командировке в Берн на Конференцию по международной охране природы // Речи и доклады, читанные на Конференции по международной охране природы в Берне, в ноябре 1913 года, делегатами от Швейцарии, Австралии, Бельгии, Великобритании, Голландии, Норвегии, России, Сев.-Ам. соед. штатов и Франции – Типография: М. М. Стасюлевича, 1915. – 1066 с.

26. Sarasin P., Ueber die Aufgaben des Weltnaturschutzes : Denkschrift gelesen in Bern 1913 / von Paul Sarasin. – Helbing & Lichtenhahn, 1914 – P. 62.

27. Копылов М.Н., Кузьменко Э. Ю. Международное экологическое право: кодификация и прогрессивное развитие / М. Н. Копылов, Э. Ю. Кузьменко. – Москва, 2005. – С.71.

28. Международная конвенция по регулированию китобойного промысла редакция от 19.11.1956 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU46003.html

29. Конвенция о водно-болотных угодьях, имеющих международное значение главным образом в качестве местобитаний водоплавающих птиц

[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unesco.ru/rus/pages/Admin01122004193407.php>

30. Конвенция по международной торговле видами мировой флоры и фауны, находящимися под угрозой исчезновения от 03.03.1973 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU73K07U.html

31. Конвенция по сохранению мигрирующих видов диких животных 1979 г. [Электронный ресурс], – Режим доступа: <http://natureworld.ru/zakonyi-i-postanovleniya-drugih-stran-i-gosudarstv/konventsiya-po-sohraneniyu-migriruyuschih-vidov-dikih-zhivotnyih-bonnskaya-konventsiya.html>

32. Всемирная стратегия охраны живой природы 1980 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.unep.org/geo/geo3/russian/049.html>

33. Bowman M. J. International treaties and the global protection of birds: part II / Bowman M. J. //Journal of Environmental Law. – 1999. – Т. 11. – №. 2. – С. 281–300.

34. Предварительные Совещания в рамках КБР [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.cbd.int/history/>

35. Jose I. R. Purdao Biological Diversity: Global Conservation Needs And Costs (1990) – Ad Hoc Working Group Of Experts On Biological Diversity, Third Session Geneva, 9– 13 July 1990 Executive Summary/ Jose I. Dos R. Purdao – – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.cbd.int/doc/meetings/iccbd/bdewg-03/official/bdewg-03-03-en.pdf>

36. Вылегжанин А. Н. Биоразнообразие морской среды и международное право / А. Н. Вылегжанин // Государство и право. – 2001. – № 3. – С. 69– 81.

37. Лоранс Буассон де Шазури. Конвенция о биологическом разнообразии и Протокол по биобезопасности [Электронный ресурс] / Лоранс Буассон де Шазури // United Nations Audiovisual Library of International Law. – Режим доступа: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/cpbcdb/cpbcdb_r.pdf

38. Ващишин М. Я. Періодизація розвитку законодавства України про національну екологічну мережу / М. Я. Ващишин // Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». – 2014. – Вип. 59. – С. 305-311.

39. Ващишин М. Я. Конституційні засади формування та збереження національної екомережі / М. Я. Ващишин // Право і суспільство. – 2016. – № 4. – С. 77–83.

40. Краснова М. В. Конституція України як основний фактор розвитку екологічного прав та законодавства / М. В. Краснова // Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали «круглого столу» (м. Київ, 27 травня 2016 р.) / за ред. М. В. Краснової, Т. О. Коваленко. – Чернів.: Кондратьєв А. В., 2016. – С. 243–246.

41. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон Верховної Ради України від 25 червня 1991 р. № 1264 - XII // Відомості Верховної Ради України від 08.10.1991 р. – № 41. – Ст. 546.

42. Костицький В.В. Екологія перехідного періоду : право, держава, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні) : монографія / В.В. Костицький – 2-е вид. – К. : Укр. Інф. – правовий центр, 2001. – 772 с.

43. Гетьман А. П. Мова екологічного законодавства: сучасні проблеми та перспективи розвитку / А. П. Гетьман // Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 10-11 верес. 2010 р.). – Луц. , 2010. – С. 24–27.

44. Лозо О.В. Правове регулювання охорони ландшафтів в Україні та Європейському Союзі: порівняльний аналіз : ав- тореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / О. В. Лозо // Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. – Х. , 2015. – 19 с.

45. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р. : Закон України, Стратегія від 21.12.10 р. № 2818 – VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 3. – Стор. 13. – Ст.158.

46. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 р. № 962 – IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 9. – Стор. 9. – Ст.1431.

47. Ващишин М. Я. Правові й організаційні засади формування національної екологічної мережі в Україні /М. Я. Ващишин // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». – 2014. - № 10-1(2) – Т. 2. – С. 52–55.

48. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 рр. : Закон України від 21 вересня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 43. – Ст. 1817.

49. Соколова А.К. Проблеми законодавчого забезпечення регулювання відносин у сфері формування, збереження та використання екологічної мережі / А.К. Соколова // Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків : методологічні засади. – Х. : Право, 2015. - С. 80-82.

50. Про екологічну мережу України : Закон від 24.06.04 р. № 1864-^ // Офіційний вісник України. – 2004. – № 29. – Стор. 53. – Ст.1950.

51. Гетьман А.П. Конституційні засади реформування екологічного законодавства / А.П. Гетьман // Теоретичні та практичні проблеми реалізації Конституції України : тези доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. (29-30 черв. 2006 р.). – Х., 2006. – С. 41–45.

52. Гетьман А.П. Кодифікація екологічного законодавства в контексті конституційної реформи / А.П. Гетьман // Екологічне право України: система та межі правового регулювання : матеріали всеукраїн. наук.-практ. круглого столу, 25 вересня 2015 р., м. Дніпропетровськ. – Д-н. , 2015. – С. 49-53.

53. Андрейцев В.И. Современные проблемы кодификации экологического законодательства / В.И. Андрейцев // Право Украины. – 2012. – № 7-8.

54. Кишко-Єрлі О.Б. Територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи як складова частина екомережі України / О.Б. Кишко-Єрлі // Держава і право. – 2011. – Вип. 52. – С. 407-410.

55. Гетьман Є.А. Кодифікація законодавства України: поняття, особливості, види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 /

Є. А. Гетьман // Харківський національний університет внутрішніх справ. – Х., 2010. – 20 с.

56. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі (до 5-ої Всеєвропейської конференції міністрів навколишнього середовища “Довкілля для Європи”). Спеціальне видання. – Київ: Наука, 2003. – с. 128.

57. Declaration of the Council of the European Communities and of the representatives of the governments of the member states meeting in the council 'On the Programme of Action of the European Communities on the Environment' // – Official Journal of the European communities C 112, 20.12.1973. p. 1–53.

58. Про екологічну мережу України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 502.

59. Шматько В. Г. Екологія і організація природоохоронної діяльності: навч. посібник для студ. ВНЗ / В. Г. Шматько, Ю. В. Нікітін ; Національна академія управління. – Київ : КНТ, 2006. – с. 304

60. Голубев Г. Н. Геоэкология: учебник для студентов высших учебных заведений / Г. Н. Голубев. – Москва : Изд-во ГЕОС, 1999. – 338 с.

61. Сова Т.В. О заповеднике «Луганський природний заповідник НАН України» [Электронный ресурс] / Т.В. Сова, Л.П. Боровик, С.В. Готов. Режим доступа : <http://zapovednik.lg.ua>

62. Емельянова В. Г. Законодательство о заповедниках, заказниках, памятниках природ / В. Г. Емельянова. – Москва: Юрид. лит., 1971. – 64 с.

63. Реджепова Н. Совершенствование природопользования на заповедных объектах (правовые вопросы) / Н. Реджепова // Проблемы совершенствования советского законодательства. – 1987. – Вып. 37. – С. 97– 109.

64. Товкун М. О. Правові проблеми збереження біорізноманіття / М. О. Товкун // Юридична осінь 2011 р.: зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (9 листоп. 2011 р.) ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". – Харків : Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2011. – С. 118– 119.

65. Дудко Елена. Свалки занимают 7% территории Украины [Электронный ресурс] / Елена Дудко // UNN Украинские национальные новости. – Режим доступа : <http://www.unn.com.ua/ru/news/1236687-smittyezvalischa-zaumayut-7-teritoriyi-ukrayini-ekolog>

66. Про оголошення “Асканія-Нова” державним степовим заповідником УССР: декрет РНК УСРР від 08.02.1921 р. // ЗУ УСРР. – 1921. – № 2. – Ст. 48.

67. Про звільнення першого державного заповідника Асканія-Нова від сплати податків : постанова ВУЦВК від 1922 р. // ЗУ УСРР – № 29. – Ст.415.

68. Про перший державний степовий заповідник «Чаплі» : постанова РНК від 19 травня 1927 р. // ЗУ УСРР – №24. – ст.115.

69. Про державний рибний заповідник «Антоніна» : постанова Українського Економічної Ради від 11 лютого 1922 р. // ЗУ УСРР. – №7 – Ст.114.

70. Про створення приморських заповідників на території Чорного та Азовського морів : постанова РНК від 14 липня 1927 р. // Збірник постанов уряду УРСР. – №39. – Ст. 172.

71. Про створення піщаних заповідників в районі пониззя Дніпра постанова РНК від 19 червня 1928 г. // Збірник постанов уряду УРСР – № 15. – Ст. 139.

72. Про державні природні заповідники УРСР : постанова РНК від 1 липня 1937 р. // Збірник постанов уряду УРСР – № 47. –Ст. 168.

73. Об образовании надморских заповедников на берегах Черного и Азовских морей: СНК от 14 июля 1927 г. // СП – №39. – Ст. 172.

74. Про передачу Київському державному університету ім. Т.Г. Шевченко Середньо-Дніпровського заповідника : постанова РНК від 29 червня 1939 р. // Збірник постанов уряду УРСР – №21. – Ст. 101.

75. Положення про Управління по заповідникам, зоопаркам і зоосадам: постанова РНК від 28 березня 1941 р.// Збірник постанов уряду УРСР –№7. – Ст. 64.

76. Про передачу державних заповідників республіканського значення у ведення Управління по заповідникам, зоопаркам і зоосадам РНК УРСР постанова РНК від 9 липня 1940 р. // Збірник постанов уряду УРСР –№21. – Ст.144.

77. Про організацію Печенізького державного республіканського заказника хутрового звіра і птиці : постанова від 28 березня 1941 р. // Збірник постанов уряду УРСР – 1941. – №7. – Ст.58.

78. Поляк Г.Б. История мировой экономики: Учебник для вузов/ под ред. Г.Б. Поляка, А.Н. Марковой. – Москва: ЮНИТИ, 2002.– с. 727

79. Про відновлення Уманського державного заповідника «Софіївка» : постанова РНК від 10 січня 1946 р. // Збірник постанов. – №1–2. – Ст.10.

80. Про передачу зоопарків та зоосадів у відання Комітету у справах культурно-просвітницьких установ при РМ УРСР : постанова РНК від 13 липня 1946 р. // Збірник постанов. – №13–14. – Ст.105.

81. Про заходи щодо упорядкування та охорони державних заповідників і пам'яток культури на території УРСР : постановление СМ от 26 июля 1946 г. // Збірник постанов УРСР. – №13–14. – Ст.110.

82. Про оголошення Хомутовському цілинного степу держ. заповідником : постанова Ради Міністрів від 7 квітня 1947 р. // Збірник постанов УРСР – год. – №

83. Про оголошення Стрілецького степу в Міловському районі Луганської області та Михайлівської цілини в Сумській області держ. заповідниками : постанова Ради Міністрів від 27 березня 1947 р. // Збірник постанов. – №7. – Ст. 22.

84. Про заборону відстрілу оленів, косуль і муфлонів на території держ. заповідників : розпорядження Ради Міністрів від 2 вересня 1954 р.// Збірник постанов. – 1954 – №17–18. – Ст. 119.

85. Про часткову ліквідацію заказників та організації нового державного заказника республіканського значення: постанова Ради Міністрів УРСР від 9 січня 1959 р. // Збірник постанов УРСР. – 1959 – №1–2. – Ст. 3.

86. Про затвердження Положення про державні заповідники Української РСР : постанова Ради Міністрів від 5 жовтня 1962 р. // Збірник постанов.– 1962 – №10. – Ст. 141.

87. Про організацію нових державних заповідників в УРСР : постанова Ради Міністрів від 12 листопада 1968 р.// Збірник постанов УРСР – №11. – Ст.154.

88. Про заходи щодо розширення мережі державних заповідників і поліпшення заповідної справи : постанова Ради Міністрів від 28 січня 1972 р. // Збірник постанов УРСР – № 2. – Ст. 11.

89. Про встановлення охоронних зон навколо державних заповідників : постанова Ради Міністрів від 29 листопада 1972 р. // Збірник постанов УРСР – №12. – Ст. 107.

90. Про організацію нових державних заповідників і розширенні Чорноморського державного заповідника : постанова Ради Міністрів від 20 лютого 1973 р. // Збірник постанов УРСР – №2. – Ст.11.

91. Про створення державних заказників в УРСР : постанова Ради Міністрів від 28 жовтня 1974 р. // Збірник постанов УРСР – №11. – Ст. 71.

92. Про заходи щодо виконання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення: постанова Ради Міністрів УРСР від 3 вересня 1976 р. № 430 // Електронний ресурс – Режим доступу -http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP760430.html

93. Кукушкин Г. Я. Государственное планирование социалистического природопользования // Г. Я. Кукушкин. – Москва : Мысль, 1981. – С. 158.

94. Про доповнення переліку державних заказників і встановлення охоронних зон навколо Чорноморського державного заповідника та Азово-Сиваського державного заповідно-мисливського господарства : постанова Ради Міністрів від 19 квітня 1977 р. // Збірник постанов УРСР– №4. – Ст. 38.

95. Азово-Сиваського державного заповідно-мисливського господарства : постанова Ради Міністрів від 19 квітня 1977 р. // Збірник постанов УРСР– №4. – Ст. 38.

96. Про внесення змін до класифікації заповідних та інших територій УРСР, які охороняються державою : постанова Ради Міністрів від 22 лютого 1978 р. // Збірник постанов УРСР – №3. – Ст. 34.

97. Про створення природного заповідника "Розточчя" : постанова Ради Міністрів УРСР від 05.10.1984 № 403 // Збірник постанов УРСР. – 1984. – №10. – Ст. 69.

98. Про створення заказників, ботанічного саду і дендрологічного парку загальнодержавного значення: постанова Ради Міністрів УРСР від 13.02.1989 № 53 // ЗП УРСР, 1989 р., N 2, ст. 8

99. Про створення ботанічного заказника загальнодержавного значення "Лісники" : постанова Ради Міністрів УРСР від 25.08.1989 № 223 // Збірник постанов УРСР. – 1989. – № 8, ст. 48

100. Про створення державного природного національного парку "Синевир": постанова Ради Міністрів УРСР від 05.01.1989 № 7 // ЗП УРСР, 1989 р., № 1, ст. 4

101. Про створення заказників загальнодержавного значення: постанова Ради Міністрів УРСР від 02.06.1990 № 123 // ЗП УРСР, 1990 р., № 6, ст. 37.

102. Про природно-заповідний фонд України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992 – № 34. – Ст. 502.

103. Про резервування для наступного заповідання цінних природних територій” от 10.03.1994 № 79/94 : Указ Президента України [Електронний режим] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/U079_94.html

104. Анисимов А.П. Правовой режим животных как объекта гражданских и иных правоотношений / А. П. Анисимов, Д. Э. Копылов, А. А. Мохов // Современное право. – Москва: Новый Индекс, 2007. – № 4. – С. 93–98.

105. Правила техники безопасности и производственной санитарии для зоопарков (зоосадов) СССР, утв. Министерством культуры СССР 25 июля 1973 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://document.ua/pravila–tehniki–bezopasnosti–i–proizvodstvennoi–sanitarii–dl–nor4852.html>

106. Положение о социалистическом государственном парке культуры и отдыха, городском саде и зоопарке, утв. Минкультуры СССР от 25.05.1972 [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_7817.htm

107. О животном мире: Закон Украины // Сведения Верховной Рады Украины. – 1993. – № 18. – Ст. 191.

108. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України № 3 447- IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 27, ст. 230

109. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2012.– № 17. – Ст.155.

110. Среда обитания // Биологический энциклопедический словарь / глав. ред. М. С. Гиляров. – Москва: Советская энциклопедия, 1986. – С. 832.

111. Toshiyuki Hoshino. Fundamental research in nurtural management of large biotope aiming for regeneration of nature: Introduction [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://www.si.gunma-u.ac.jp/t/ishikawa/bachlers2003/HoshinoHP/hajimeni.htm>

112. Положення «Про всеукраїнське управління лісами Наркомзему і його місцеві органи» : постанова ВУЦВК і РНК від 14 вересня 1927 р. // ЗУ. № 45. – Ст. 205.

113. Про охорону і відновлення зелених насаджень м.Києва і київських комунальних лісів : постанова РНК УРСР і ЦК КПУ від 19 серпня 1944 р. № 1069 // Збірник чинних законів, указів президії ВР. – 1951. – Т 2–3. – С.279.

114. Про заходи щодо охорони і розвитку зелених зон міст УРСР : постанова РМ від 7 серпня 1951 р. // Збірник постанов УРСР. – 1951. – №16 – ст. 58.

115. Про затвердження Положення про Міністерства Рибної Промисловості України: постанова РМ УРСР від 11 вересня 1954 № 1418 // Збірник постанов УРСР. – 1954. – №17-18. – ст. 117.

116. Про поліпшення полезахисного лісорозведення в колгоспах і радгоспах УРСР : постанова РМ від 22 серпня 1960 р. // Збірник постанов УРСР. – 1960. – № 8. – Ст.140.

117. Про хід виконання завдань з полезахисного лісорозведення колгоспів і радгоспів УРСР : постанова РМ УРСР від 17 березня 1960 р. // Збірник постанов УРСР. – №3. – Ст.48.

118. Про соціалістичне змагання областей і районів за осушення та освоєння боліт і заболочених земель та інтенсивному використанню осушених областей : постанова РМ УРСР від 1 серпня 1967 р. № 515 // Збірник постанов УРСР. – № 8. – Ст. 86.

119. Положення про колгоспні ліси : постанова РМ від 16 квітня 1968 р. // Збірник постанов УРСР – № 4. – Ст.55.

120. Про поліпшення охорони лісів від пожеж та захисту їх від шкідливих комах і хвороб : постанова РМ УРСР від 28 червня 1968 р. № 328 // Збірник постанов УРСР. – № 6. – Ст. 89.

121. Про заходи щодо поліпшення охорони та використання малих річок: постанова ЦК і РМ УРСР від 17 вересня 1968 р. // Збірник постанов УРСР.– №9. – Ст. 118.

122. Про затвердження Положення про Міністерство лісового господарства УРСР: постанова РМ від 2 лютого 1970 р. // Збірник постанов УРСР. – № 2. – Ст.17.

123. Про заходи щодо посилення протипожежної охорони лісів: постанова РМ від 22 липня 1971 р. // Збірник постанов УРСР. – №7. – Ст. 71.

124. Про збереження, відновленні і розвитку парків Південного берега Криму : постанова РМ від 15 лютого 1971 р. // Збірник постанов УРСР. – № 2. – Ст.17.

125. Про заходи щодо запобігання забруднення міст, селищ, сільських населених пунктів і водойм УРСР нафтопродуктами : постанова РМ від 23 червня 1972 р. // Збірник постанов УРСР. – № 6. – Ст.52.

126. Про заходи щодо поліпшення організації робіт з захисту ґрунтів від вітрової та водної ерозії : постанова РМ УРСР від 28 листопада 1975 р. // Збірник постанов УРСР.– № 12. – Ст.69.

127. Про затвердження списку пам'яток природи республіканського значення, що беруться під охорону держави: Розпорядження РМ від 14 жовтня 1975 р. № 780-Р // Збірник постанов. – №10. – Ст.64.

128. Про затвердження Правил користування та охорони автомобільних доріг і дорожніх споруд : постанова РМ від 28 березня 1978 р. // Збірник постанов УРСР. – 1978. – № 4. – Ст. 39.

129. Про заходи щодо посилення охорони водно-болотних угідь, що мають міжнародне значення, головним чином як місця проживання водоплавних птахів : постанова РМ від 26 лютого 1976 р. // Збірник постанов УРСР. – 1976. №3. – Ст.7.

130. Про соціалістичне змагання областей і районів за осушення та освоєння боліт і заболочених земель та інтенсивному використанню осушених областей : постанова РМ від 1 серпня 1967 р. № 515 // Збірник постанов УРСР. – 1967. – № 8. – Ст. 86.

131. Про порядок розробки та затвердження схем комплексного використання і охорони вод республіканського значення : постанова Ради Міністрів УРСР від 19 липня 1976 р. № 332 // Збірник постанов УРСР. – 1976. – № 7. – Ст. 30.

132. Про посилення відповідальності за шкоду, заподіяну лісовому господарству : постанова Ради Міністрів УРСР від 10.05.1977 р. № 276 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://document.ua/pro-posilennja-vidpovidalnosti-za-shkodu-zapodijanu-lisovomu-doc133991.html>

133. Про встановлення матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну деревам та озеленювальним насадженням у містах і селищах міського типу : постанова Ради Міністрів УРСР від 17 грудня 1977 р. № 614 // Збірник постанов УРСР. – 1977. – №12. – Ст. 121.

134. Такса для обчислення розміру стягнень за шкоду, заподіяну деревам і чагарникам у містах і селищах міського типу знищенням або пошкодженням : постанова Ради Міністрів УРСР від 17 грудня 1977 р. № 614 (Додаток 1) // Збірник постанов УРСР. – 1977. – №12. – Ст. 121.

135. Про створення міжвідомчих рад по комплексному використанню і охороні водних ресурсів басейнів малих річок : постанова Ради Міністрів УРСР від 18 листопада 1977 р. N 567 // Збірник постанов УРСР. – 1977. – № 11. – Ст.111.

136. Про затвердження Положення про водоохоронні зони малих річок і водойм Української РСР : постанова Ради Міністрів УРСР від 6 вересня 1977 р. // Збірник постанов УРСР. – 1977. – №9. – Ст. 89.

137. Про державні загальносоюзні стандарти і порядок їх введення : постанова від 9 липня 1940 р. // Збірник розпоряджень уряду Союзу Радянських Соціалістичних Республік. –1940. – № 20. – С. 693– 694.

138. Держстандарт СРСР. Охорона природи. Землі. Склад і розмір зелених зон міст (ГОСТ 17.5.3.01-78): постанова РМ УРСР від 16.03.1978 р. № 701 // [Електронний ресурс]–Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0701400-78>

139. Про заходи зі збереження природних умов болотних масивів : Постанова Ради Міністрів УРСР від 26 березня 1979 р. № 143 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP790143.html

140. Про посилення охорони малих річок від забруднення, засмічення і вичерпання та про раціональне використання їх водних ресурсів: постанова РМ УРСР від 10 листопада 1980 р. № 597 // Збірник Постанов УРСР. – 1980 р. – № 12. – ст. 90

141. Про охорону атмосферного повітря : Закон ВР УРСР від 27.11.1981 р. № 2811-Х // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1981 р. – № 49. – ст. 833

142. Про десятирічний план комплексного розвитку зелених зон міст і селищ міського типу Української РСР та промислового квітництва на 1981 –

143. 1990 роки: постанова Ради Міністрів УРСР від 28.04.1982 № 218 // [Електронний ресурс] – Режим доступу http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP820218.html

144. Про підвищення ефективності робіт по захисту берегів Чорного і Азовського морів від руйнування: постанова Ради Міністрів УРСР від 26 червня 1986 р. № 238 // [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP860238.html

145. Про заходи по розширеному відтворенню і раціональному використанню лісових ресурсів, посиленню охорони та підвищенню захисних функцій лісів на період до 2000 р. : постанова Ради Міністрів УРСР від 12.05.1987 № 174 // [Електронний ресурс] – Режим доступу http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP790143.html

146. Про організацію виконання постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 19 січня 1988 р. N 64 "Про першочергові заходи по поліпшенню використання водних ресурсів в країні: постанова ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 1 березня 1988 р. № 61 // Збірник постанов УРСР. – 1988. – № 3. – Ст.10.

147. Про Концепцію розвитку землеробства в Українській РСР на період до 2005 року та її реалізацію : постанова Ради Міністрів Української РСР від 8 травня 1990 р. №107: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

148. Про екологічний стан Азовського моря та заходи з його порятунку: постанова Президії Верховної Ради УРСР від 10 грудня 1990 № 536-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. - № 52, ст. 653

149. Дребет М.В. Зимівля кажанів роду *Eptesicus* (Chiroptera) в підземеллях НПП «Подільські Товтри» (Україна) / Дребет М.В., Матвеев М.Д. // Вісник зоології , 45 (3):, 2011.

150. Дребет М.В., Мартинюк В.Ю. Знахідки рідкісних видів кажанів в підземеллях Кам'янецького Придністров'я на зимівлі. Функціонування заповідних територій в сучасних умовах України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 20-ти річчю створення НПП "Синевир" (1-3 жовтня 2009р., Синевир, Україна) - С. 30-32;

151. Дребет М.В. Динаміка населення кажанів НПП «Подільські Товтри». Динаміка біорізноманіття 2012: зб. наук. пр. / за ред. І. Загороднюка; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – С. 61-64;

152. Закон о пятилетнем плане восстановления развития народного хозяйства УССР на 1946– 50 годы от 28 августа 1946 г. // Ведомости Верховного Совета УРСР. – № 9– 10.

153. О мероприятиях по улучшению охраны природы Украинской ССР : постановление ЦК КП Украины и Совета Министров Украинской ССР от 3 июня 1958 года // СП УССР. – 1958. – № 6. – Ст. 106. – С .163–167.

154. О проекте Закона об охране природы УССР : Президиум Верховного Совета УССР 24 сентября 1958 г.// Відомості Верховної Ради Української РСР – 1958 – №9.– Ст.100.

155. Про охорону природи Української РСР : Закон УРСР від 30 червня 1960 г. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – № 23. – Ст.175) (змін. ст.ст. 1,5, 6, 7, 8, 13, найменування розділу 3; доповнено ст. 2-а, (ВПС УРСР 1964, №27, ст.378). змін. ст. 2-а і 3 виключено слова; Закон доповнено ст. 7-а; змінено редакцію ст. 4, 9, 14, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 24, 30, 31 // ВПС УРСР. – 1970. – № 36. – Ст.284).

156. Про організацію республіканського соціалістичного змагання областей і міста Києва за досягнення кращих показників по охороні природи та раціональному використанню природних ресурсів: постановление от 30.10.1984 г. № 425. Совет Министров УССР, Центрального Комитета Компартии Украины, Украинского республиканского совета профессиональных союзов, ЦК ЛКСМ Украины // Збірник постанов УРСР. – 1979. – № 11. – Ст. 78.

157. Про затвердження Статуту Українського товариства охорони природи і сприяння розвитку природних багатств : постанова РМ від 18 вересня 1962 // Збірник постанов УРСР. – 1962 – №10. – Ст.137.

158. Про утворення Державного Комітету РМ УРСР з охорони природи : Указ Президії ВР Української РСР від 25 березня 1967 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР – № 13. – Ст. 99.